पीत्वा जीवन्ति सर्वजन्तवः। पीत्वाऽमृतं तथा सोमात् तृप्यन्ते सर्वदेवताः। सम्भृतं सर्वयागेषु तथायं चरते यदी। तं चरन्तं यथाभागमुपजीवन्ति देवताः। तस्मिन् काले समभ्येति राहुरप्यवकर्षति। सर्वमर्द्धं त्रिभागञ्च पादं पादार्द्धमेव च। आक्रम्य पार्थिवीं छायां यावन्त चन्द्रमण्डलम्। स्वतः स भागो राहोस्तु देवभागास्तु मेघकाः। तृप्तिं विधाय देवानां राहोः पर्वगतस्य च। चन्द्रो न क्षयमायाति तेजसा नैव मुच्यते। तिथिभागाश्च यावन्तः पुनस्तत्र प्रमाणतः। पर्वच्छायास्थितः कालस्तावानेव प्रकीर्त्तितः। अतो राहुमुखः सोमः सोमवद्विदिवाकरात्। पर्वकाले स्थितिस्तेषां विपरीता पुनः पुनः। अतस्तस्मादृते राहुरभ्रवच्छशिभास्करौ। राहुरभ्रवदाभासः सोमभास्कारौ तिष्ठति। उद्धृत्य पार्थिवीं छायां भूमेरेव रवीन्दुतः। चन्द्रस्य यदवष्टब्धं राहुणा भास्करस्य च। तत्रावस्थितं तस्य केवलं श्यामलीकृतम्। कर्दमेन यथा वस्त्रं शुक्लमप्युपहन्यते। एकदेशोऽथ सर्वं वा राहुणा चन्द्रमासया। प्रक्षालितं तदेवेह पुनः शुक्लतरं भवेत्। राहुवक्त्रं भवेत्तद्वत् निर्मलं चन्द्रमण्डलम्। राहुणा ग्रासितौ वापि दृष्टा चन्द्रदिवाकरौ। विप्राः शान्तिपरा भूत्वा पुनराप्यायन्ति तम्। एवं न मुच्यते सूर्यचन्द्रमाश्चाप्यदृष्टते। अदृश्यं न पश्यन्ति मानुषा मांसचक्षुषः। जगतस्मोहनञ्चैतत् पश्यं चन्द्रसूर्ययोः"।

सोपाधि(क) त्रि० उपाधिना वा वप् वादेशः। उपाधियुक्ते प्रातिस्वाभाविकाद्यतदानादौ।

सोपान न० उप-अन-भावे घञ् सह विद्यमानः उपानः उपरि गतिरनेन। आरोहणसाधने काष्ठादिनिर्म्मिते (पैठा) प्रस्थतो यदार्थे अमरः।

सोभाञ्जन पु० शोभाञ्जन+पृषो०। (शजना) वृक्षे भरतः।

सोम पु० सु-मन्। १चन्द्रे २कर्पूरे अमरः। ३कुबेरे ४यमे ५वायौ ६वसुभेदे ७जले ८दशमलतौषधौ ९शनैश्चरे मेदि० १०सोमरसे हेमच० ११चन्द्रमसि १२दीधितौ उणा०। सह पचि(ञ्)मया। १३शिवे १४वानरेशे सुग्रीवे च।

सोमश्च यज्ञभेदः तत्कल्पामानादिकं स्वगोत्रशब्दे ३२२१ पृ०दृश्यम्। तत्प्रकृत्यादिकं यथा

"चन्द्रः सिताङ्गसमगात्रवपुर्वाग्मी परिध्यङ्गविवेकयुक्तः। क्वचित् क्रयः शीतलवाक्ययुक्तः सत्यात्मको वातकफाभिधाता सर्वौषधि०। स च वायव्या दैवः वैश्यजातिः स्त्रीपदः सवचरसमृगशिरो मध्यमाधीशः। यज्ञयज्ञशब्दे तन्मन्त्रादिकं दृश्यम्। तस्य जन्मकाले मेषादिराशिषु स्थितिभेदे फलभेदः बृहज्जातकोक्तः १०८७ पृ० जातकशब्दे उक्तः। कन्यादिस्थस्य तस्य फलं जातकपद्धतावुक्तं यथा

"चन्द्रे स्वभाजदृग्गे तनुगे सुखायत्रो दाक्षिण्यकृत्पवनवाक्सकले विशेषात्। अन्येषु भेषु तनुगे विकलस्तु शूरः प्रोन्मत्तनीचवधरः क्षयभाग्यवश्यः। कुटुम्बस्थिते कैरवाक्षामधीशे भवेत् पुत्रमित्राशयौषधैः समृद्धः। नरः पूर्वदेहे तु हीने विलोमं स्वबन्धाक् च बोध्यं फलं तादृतस्यात्। द्विजाधिराजे सहजेऽतिशोभः कार्यक्षमवान् संपदृक्षश्च नीचः। कर्मान्वितो भ्राहलजाश्रयश्च प्रकाङ्क्षितः स्यात् मनुजोऽतिचिन्त्यः। पातालगेऽस्मिन् सति शीतरश्मौ जडप्रयाणाभिरतिर्नरः स्यात्। दाताऽतिदुष्टयाहनसेवकाढ्यः सुखी सुखोत्कर्षयुतः सुभूपः। सुतेऽस्य सुतस्य सुते प्रसूतौ धीमित्रपुत्रैर्बहुभिः समेतः। शूरो नरः स्याद् बहुधान्यमित्रसम्पाहकः शीघ्रतरः सुखाढ्यः। यमौ ह्यमौ पद्मिनीनां स्थिते मा यमभ्रातैः संयुतो दारुणश्च। सारागिन्यामल्पकाम्याश्च पुत्रोऽनल्पाशयः स्याच्च नीरोदराढ्यः। यमिनि यमिसुखोनिर्वेतनश्चेत् भवति सुखी मदनातुरः सुदेहः। अतिमतिरमपूदकोऽप्यपुत्रो नमितततनो बहुरोगदैन्यतप्तः। स्तोकऽनगाङ्गे भतिमाञ्चरः स्याद्दोजस्थिताढ्योऽपि च बन्धनाद्यैः। सुखीपदेहः सति हीनदेहे तस्मिन् भवेत्स्वकजीवितश्च। निशाधिनाथे नवमाश्रयस्थे धीपुत्रमित्रद्रविणोपपन्नः। सौभाग्यसौख्यैः सुकलैर्युतः स्यात् कालाञ्जनेष्टोमनुजो दयावान्। दशमा०धाम्नि सुशीलधामनि द्रविणधीसुकृतैः सहितः शुचिः। भवति कर्मपरोऽपि च सिद्धिभाङ्नरवरो न विशादकरो भवेत्। आयाऽयाते यामिनीनाथके मा मित्रक्षेत्रद्रव्यपुत्रायुयुक्तः। स्यातः शूरो दारुणाभिमानी शिष्टैर्भक्तैरन्वितो बुद्धिमान् स्यात्। शीतांशौ द्वादशे१२देशे हीनाङ्गे नेत्ररोगवान्। पतितः परमः क्षुद्रः परिभूतो नरो भवेत्"।

सोमलता च ओषधिभेदः सोमवल्लीरूपा ओषधिशब्दे १९६४ पृ० सुश्रुतवाक्ये तद्गुणादि द्रष्टव्यम्। सोमेन यजेतेत्यादि सुत्युक्ते १५यागभेदे पु०। सोमयागेतिकर्त्तव्यतादि कात्या०श्रौ० २५अ०। १०कश्यपादौ दृश्यम्। कात्यायनशब्दे १८७६पृ० तत्प्रतिनिधिद्रव्यादि दर्शितम्।